

ALTAJ GOJUŠOV
SVIJET U RIJEČIMA

Dvoličnost Bakua

Azerbejdžanska vlada voli da tvrdi da je i dalje na evropskom putu. U međuvremenu, kod kuće priča sasvim drugu priču

596 PREGLEDA 3 KOMENTARA

Alijev

FOTO: REUTERS

Najpoznatija istraživačka novinarka u Azerbejdžanu Hadidža Ismailova najnovija je na podužoj listi azerbejdžanskih aktivista koji su postali politički zatvorenici. Ismailova, novinarka Radija Slobodna Evropa, nedavno je osuđena na dva mjeseca pritvora pod optužbom da je dovela kolegu novinara do toga da pokuša samoubistvo, nakon, optužbe koju analitičari nazivaju „smiješnom“. Ismailovu, dugogodišnju kritičarku vlade koja je objavila brojne članke o državnoj korupciji, nazvao je „izdajnikom“ šef predsjedničke administracije Ramiz Mehdiyev u obimnom anti-američkom eseju koji je objavljen dan ranije.

"Petokolonaši"

U članku se naperi SAD za pomoć demokratskim snagama odbacuju kao podiranje stranih država, a domaće građanske organizacije se nazivaju „petokolonašima“. Mehdiyev je napao Ismailovu imenom i prezimenom, optužujući nju i njene saradnike za osmišljavanje „antiazerbejdžanskih programa“ što je „isto kao i rad za strane obavještajne službe“. U novembru, Ismailova je spriječena da učestvuje u saslušanju o korupciji pred Helsinškim komitetom gdje je trebalo da svjedoči, a ranije ove godine optužena je za curenje informacija američkim obavještajnim zvaničnicima nakon sastanka sa zaposlenima u Senatu SAD.

Novi problemi Ismailove savršena su ilustracija dvoličnosti azerbejdžanske politike prema SAD. Vlada Azerbejdžana finansira zapadne lobiste i organizacije kako bi ubijedila tvorce politika u SAD i Evropi da je kredibilan i demokratski partner. Kod kuće, međutim, vlada se ponaša sasvim drugačije. Tokom proteklih nekoliko godina, režim u Bakuu je sistematski uništavao nezavisne institucije poput medija, političkih stranaka a u skorije vrijeme nevladinih organizacija – sve pod maskom zaštite od zapadnog uticaja.

Ovo je naročito ironično imajući u vidu, da se dešava u zemlji koja je nekada sebe ponosno nazivala prvom sekularnom muslimanskom demokratijom na svijetu. Nekoliko mjeseci nakon što Rusiju preuzeli boljševici 1918, Azerbejdžan je proglasio nezavisnost. Lokalni lideri liberalno demokratski nastrojeni formirali su vladu koju je podržala parlamentarna većina. Predsjednik Vudro Vilson je opisao da se sastao sa „veoma dostojanstvenom i zanimljivom gospodom iz Azerbejdžana“ naglašavajući da su „govorili istim jezikom kada su u pitanju ideje, poštovanje slobode, poimanje prava i pravde“. Gospoda o kojoj je pričao su bili osnivači prve Azerbejdžanske Republike.

Kratkotrajna demokratija

Mada su boljševici okončali kratku nezavisnost Azerbejdžana dvije godine kasnije 1920, pad SSSR-a 1991. godine je otvorio put za Azerbejdžan da povрати svoju nezavisnost. Azerbejdžanci su ponovo ispoljili snažnu želju da izgrade sekularni demokratski sistem i da postanu dio slobodnog svijeta. Posljednji sovjetski lider Azerbejdžana je bio primoran da pobjegne 1992. godine u Moskvu nakon narodnog ustanka. Bivši sovjetski disident i politički zatvorenik Abdulfaz Elčibej je izabran za novog lidera nacije.

Nažalost, ovaj pokušaj za ponovno uspostavljanje demokratije u Azerbejdžanu nije potrajao: slobodno izabrani predsjednik Azerbejdžana je zbačen u vojnom puču koji je podržala Rusija godinu dana kasnije. Bivši general KGB-a i član sovjetskog Politburoa Hejdar Alijev je iskoristio nered i zauzeo vlast. Mada je predsjednik Alijev nastavio saradnju sa Zapadom u oblastima energetike, bezbjednosti i borbe protiv terorizma, njegova vlast je postepeno postajala sve više autoritarna.

Kada je predsjednika Alijeva naslijedio njegov mladi i obrazovani sin Ilham na dosta osporavanim izborima 2003. godine, mnogi su vjerovali da je Azerbejdžan dobio šansu da oživi svoju demokratsku zaostavštinu. Te nade su izbljedenjele, a tokom proteklih dvije godine situacija se dramatično pogoršala. Vladajuća elita je očigledno odlučila da uništi i posljednje ostatke slobodnih medija, građanskog društva i liberalne političke opozicije.

Maske

Ova ofanziva je praćena ambicioznom lobističkom kampanjom u zapadnim prijestonicama, koja obuhvata tvorce politika, vladine zvaničnike, medije i organizacije. Agresivnost ovih napora je izazvala pažnju međunarodnih i zapadnih medija. U julu 2014. godine, na primjer, „Hjuston hronikl“ je otkrio ko je finansirao posjetu Bakuu američkih poslanika, koji su prisustvovali konferenciji koju je djelimično sponzorirao SOCAR, azerbejdžanska državna naftna kompanija. Prošlog septembra, „Njujork tajms“ je objavio detaljne dokaze o bliskom odnosu azerbejdžanske vlade sa jednom lobističkom firmom u SAD i nekoliko organizacija. Nekoliko dana kasnije Radio Slobodna Evropa je objavio članak u navodi da je Brenda Šafer, gostujući istraživač na Univerzitetu Džordžtaun koristila medije kako bi promovisala azerbejdžansku vladu kao partnera Zapada a da pritom nije navodila da je i sama bila savjetnik u SOCAR-u.

Pred američkom i evropskom javnošću azerbejdžanski zvaničnici mole za podršku protiv susjednih Rusije i Irana i traže pomoć kako bi prevazišli zaostavštinu sovjetske uprave. Pod ovom maskom, azerbejdžanska vlada voli da tvrdi da je i dalje na evropskom putu. U međuvremenu azerbejdžanski zvaničnici i pripadnici vladajuće partije kod kuće pričaju sasvim drugu priču. „Nedavno SAD su od zemlje koja se bori protiv terorizma postale zemlja koja podržava terorizam“, kazao je Ali Guseinli, predsjedavajući Komisije za pravna pitanja i državnu reformu u azerbejdžanskom parlamentu.

Pravdanje zavjerama

Zvaničnici vladajuće partije opravdavaju napade koje sprovode kod kuće tvrdeći da je zapadna podrška demokratiji neoimperijalistička zavjera sa ciljem uništavanja državnosti zemalja u razvoju, koje se moraju zaštititi od „zapadnih agenata“. Mediji pod državnom kontrolom, članovi parlamenta i vladini zvaničnici tvrde da su zapadne sile pravi uzrok nestabilnosti u regionu, optužujući ih da stoje iza Arapskog proljeća, obojenih revolucija, krize u Ukrajini i Islamske države.

Provladini mediji su optužili IREX, izuzetno cijenjenu organizaciju koja podržava razvoj medija da „sprovodi interese neprijatelja Azerbejdžana“. Na kraju grupa je bila primorana da napusti zemlju. Miješanje države je takođe navelo mirovne snage da obustave programe u zemlji. Na vrhuncu ofanzive, bivši američki ambasador u Azerbejdžanu Ričard Morningstar se takođe našao na meti verbalnih napada jednog od najviših azerbejdžanskih zvaničnika. Prema tvrdnjama nezavisnih aktivista, trenutno u Azerbejdžanu ima 90 političkih zatvorenika.

Sve ovo su djelovi obimnije kampanje represije čije je obilježje novi zakon sa ciljem gušenja građanskog društva, krivičnih istraga i zamrzavanje bankovnih računa međunarodnih i lokalnih NVO. Lideri omladinskih organizacija su zatvarani, a prodemokratskim aktivistima je zabranjeno da napuštaju zemlju. Žestoka vladina ofanziva proteklih nedjelja uslijedila je nakon što su prodemokratski mladi aktivisti uhvatili zalet. Liberalne lokalne inicijative poput Univerziteta slobodne misli i drugih grupa mladih zatvorene su zbog njihove popularnosti. Ove inicijative su postale najvažnije mete režima, koji je intenzivirao represiju dok je svijet preokupiran konfliktom u Ukrajini.

Razlog za brigu

Uništavanje lokalnih demokratskih pokreta je tim prije uznemiravajuće jer otvara put da ekstremne vjerske grupe popune prazninu. Azerbejdžanski autoritarni vladari, koji zbog sopstvenog manjka legitimiteta guše nezavisne glasove, očigledno žele da im glavni protivnici budu islamski radikali. U tom slučaju režim bi mogao nastaviti sa tvrdnjama pred zapadnim vladama da je neophodan. Štaviše, opisujući prodemokratske aktiviste kao pobunjenike i izdajnike koji služe interesima zapadnih imperijalista, autoritarni režimi zapravo ponavljaju i jačaju diskurs ID i ostalih radikalnih grupa.

Nema sumnje u to da je u interesu Zapada da sačuva dobre odnose sa Azerbejdžanom. To je jedna sekularna muslimanska zemlja koja saraduje u oblasti energetike i bezbjednosti. Međutim, u sredini gdje se uskraćuju osnovna ljudska prava, anti-zapadna propaganda cvjeta i demokratski glasovi se guše, lokalne ekstremističke grupe će pronaći plodno tle za puštanje korijena. Zbog toga, Zapad ima razloga da bude zabrinut.

Obrušavajući se na mirne aktiviste i reformatore, režim u Bakuu tvrdi da preduzima korake za obezbjeđivanje stabilnosti. Upravo tu nijesu u pravu. Eliminirajući umjerene glasove u društvu, azerbejdžanski lideri otvaraju put za anti-zapadnu sredinu koja će stvoriti plodno tlo za radikalne islamiste, koji predstavljaju ozbiljnu prijetnju za bezbjednost regiona i zapada. Iz ovih razloga, od suštinskog je značaja da SAD i EU i naglase da puna saradnja Zapada za Azerbejdžanom zavisi od posvećenosti te zemlje demokratiji i poštovanju ljudskih prava.

(Foreign policy), prevela: Nada Bogetić